

L'escola del segle XXI. Una mirada des de la societat civil

Mireia Civís i Zaragoza
Jordi Riera i Romaní
Annabel Fontanet i Caparrós
Elena S. Ojando i Pons

L'escola del segle XXI. Una mirada des de la societat civil

Mireia Civís i Zaragoza, Jordi Riera i Romaní, Annabel Fontanet i Caparrós, i Elena S. Ojando i Pons

L'escola del segle XXI. Una mirada des de la societat civil

Mireia Civís i Zaragoza
Jordi Riera i Romaní
Annabel Fontanet i Caparrós
Elena S. Ojando i Pons

Aquest informe és el resum de les conclusions de la recerca *SINAPSI. Valoracions, demandes i imaginaris dels agents i sectors socials no vinculats directament a l'educació entorn la missió i el paper de l'escola del segle XXI*. La recerca completa es pot consultar a l'arxiu de la Fundació Jaume Bofill.

Els autors d'aquesta recerca són membres del Grup de recerca en Pedagogia Social i TIC, de la Facultat de Psicologia, Ciències de l'Educació i l'Esport Blanquerna (Universitat Ramon Llull).

Informes Breus és una col·lecció de la Fundació Jaume Bofill que es distribueix gratuïtament. S'hi publiquen els resums i les principals conclusions d'investigacions que han estat promogudes per la Fundació, així com documents inèdits en llengua catalana, i que com succeeix amb els resums de les investigacions, es consideren rellevants pel seu interès social i polític.

Primera edició: octubre 2009

© dels textos: Mireia Civís i Zaragoza, Jordi Riera i Romaní, Annabel Fontanet i Caparrós, i Elena S. Ojando i Pons

© d'aquesta edició:
Fundació Jaume Bofill, 2009
Provença, 324
08037 Barcelona
fbofill@fbofill.cat
<http://www.fbofill.cat>

Edició a cura d'Editorial Mediterrània

Disseny: Amador Garrell
Maquetació: Jordi Vives

ISBN: 978-84-692-6856-8

Índex

Resum	9
1. INTRODUCCIÓ	11
2. CONCLUSIONS/SÍNTESI DE LES APORTACIONS DELS SECTORS	21
Alumnat	23
Currículum	25
Professorat	29
Recursos	31
Organització i gestió escolar	32
Sistema educatiu	34
Coresponsabilitat educativa i agents socioeducatius	37
Síntesi	42
3. CONSTATAcions DE L'EQUIP DE RECERCA ENTORN ALS RESULTATS OBTINGUTS	45
Sectors participants i les seves aportacions	47
Consideracions entorn a la xarxa de coresponsabilitats educatives	50
4. VALORACIÓ FINAL	55

RESUM

D'uns anys ençà hi ha un gran acord en l'assumpció que l'escola en solitari no pot donar resposta als reptes complexos de la societat actual, i que cal que l'escola, la família i els diversos agents educatius del territori realitzin un treball educatiu conjunt. En aquesta tasca de coresponsabilitat, però, s'haurien de tenir en compte sectors que, tot i no estar considerats clarament educatius, tenen molt a dir sobre la qüestió de l'educació.

Aquest estudi s'ha centrat justament en aquests sectors que, tot i tenir una preocupació per l'educació, tenen un impacte aparentment menys fort i directe en aquesta i que sovint queden al marge de les consultes i de la trama de complicitats que es pot establir amb el món educatiu. Sectors, tots ells, que tenen molta riquesa i llum a aportar a l'hora de dilucidar cap a on ha d'anar la nova escola del segle XXI i quin curs ha de seguir l'educació del país.

Les conclusions que es recullen en aquest document sorgeixen de la consulta i discussió entorn a l'escola i l'educació d'avui amb representants dels àmbits següents: economia i finances, empresarial, sindical, mitjans de comunicació, sanitari, serveis a les persones/serveis socials, tercer sector, organitzacions mediambientals, justícia i cossos de seguretat, esportiu, cultural, i arquitectura i urbanisme.

1 Introducció

L'escola, i l'educació per extensió, són afers que avui en dia ens preocupen i ens ocupen, i com a tals són presents en molts dels discursos i reflexions que trobem en l'esfera social, ja sigui en forma de notícies, d'informes, de publicacions, de debats o d'opinió pública en termes generals. Així mateix, es constata com, molt freqüentment, tot aquest volum de referències es fan en termes de "crisi" de l'educació. L'impacte, doncs, que l'educació té en la societat fa que hi hagi preocupació per aquesta des de diferents vessants: se'n preocupa l'esfera política, l'econòmica, la social, la familiar... i, lògicament, la pedagògica, entre moltes altres. Tot i que també estaríem d'acord que algunes d'aquestes esferes se'n preocupen més que no se n'ocupen, fet que potser indica que aquestes preocupacions no són tan "reals". No obstant, i en termes generals, no hi ha dubte que l'educació és un assumpte que ens incumbeix a tots.

La recerca SINAPSI ha desenvolupat un estudi entorn a la nova escola del segle XXI sobre la base de les concepcions, expectatives, interessos i necessitats del món social i econòmic tradicionalment no vinculat al discurs educatiu ni a l'escola.

Es constata com a vegades el sistema educatiu viu excessivament centrat en ell mateix. Són moltes les dificultats i problemàtiques a abordar i resoldre així com són els reptes que ens planteja el moment actual. Aquest fet sovint porta el sistema educatiu en general i l'escola en particular a tancar-se en ella mateixa, tot

mirant de donar resposta a aquest conjunt de circumstàncies que acaben essent, al capdavall, demandes. Tanmateix, aquest tancament porta a una pèrdua de perspectiva pel que fa a la complexitat del repte educatiu i alhora es debilita la seva capacitat de fer front a la tasca educativa que li és encomanada.

Ara bé, si els reptes educatius són cada cop més exigents i complexos vol dir que caldrà trobar fórmules també exigents i complexes que hi donin resposta, fórmules que no podrà trobar l'escola en solitari. De fet, si l'escola segueix tancada i centrada en si mateixa corre el risc de col·lapsar-se davant de tanta exigència i demanda. Si l'escola segueix entenent les demandes que es fan a l'educació com a demandes que ha d'assumir en solitari, tot contribuint que aquells qui deleguen responsabilitats sentin legitimada la seva actitud, probablement no se'n sortirà.

És per això que d'un temps ençà es parla de la necessària coresponsabilitat educativa en què escola, família i els diversos agents educatius del territori han de realitzar un treball educatiu conjunt. És justament des d'aquest discurs de la coresponsabilitat que ens sembla que no podem oblidar tots aquells sectors que potser no estan considerats com a clarament educatius però que en canvi tenen un impacte clar i definitiu en l'educació. Si ens centrem només en aquells agents que desenvolupen una tasca educativa en exclusiva, en aquells agents amb una especificitat educativa manifesta, tornarem a oblidar agents d'aquesta xarxa de coresponsabilitats que hem esmentat. És més, darrerament hi ha diversos sectors socials –no clarament educatius– que han emès diferents informes entorn a l'educació, fet que palesa el seu interès pel món educatiu.

Així doncs, des d'una comprensió del moment social complexa i des d'una “comprehen-sió” holística de l'educació resulta imprescindible superar dicotomies i integrar tots els agents que d'una manera o altra tenen impacte o relació amb el món de l'educació d'avui.

En conseqüència, aquest estudi ha apostat per adreçar-se i centrar-se justament en aquells sectors que, tot i tenir una preocupació per l'educació, tenen un impacte aparentment menys fort i directe en aquesta. Per aquells sectors que, tot i

interessar-se per l'educació, sovint queden relegats a un segon o tercer pla. Per aquells sectors que, en definitiva, tot i estar preocupats per l'educació sovint queden al marge de les consultes i de la trama de complicitats que es pot establir amb el món educatiu. I, més enllà que estem convençuts que no els podem menystenir, encara estem més convençuts que ens poden aportar molta riquesa i llum a l'hora de dilucidar cap a on ha d'anar la nova escola del segle XXI i quin curs ha de seguir l'educació del país.

Per tot el que hem expressat fins ara entenem que aquest és un enfocament poc convencional: preguntem sobre l'educació a experts d'àmbits no educatius i, en canvi, no consultem els experts educatius. Però justament els experts educatius ja han estat consultats a bastament en ocasions diverses així que creiem que aquesta aposta confereix un element d'innovació a la recerca que podrà complementar-se, sempre que es cregui convenient, amb els resultats obtinguts en estudis més "convencionals". Si la realitat educativa, doncs, és polièdrica, aquest estudi aprofundeix en l'educació des d'una de les cares menys explorades, fet que creiem que pot obrir noves finestres d'anàlisi i propostes entorn de la qüestió educativa.

És així que s'ha plantejat la recerca sobre la base de la consulta i discussió entorn a l'escola i a l'educació d'avui amb representants dels sectors següents: economia i finances, empresarial, sindical, mitjans de comunicació, sanitari, serveis a les persones/serveis socials, tercer sector, organitzacions mediambientals, justícia i cossos de seguretat, esportiu, cultural, i arquitectura i urbanisme.

Les diferents aportacions i discussions generades dins d'aquests sectors pel que fa a l'educació i l'escola són les que ens han permès construir un mateix horitzó de significat¹ que, finalment, ha de contribuir a visualitzar un model d'escola pel segle XXI que s'ajusti el màxim a la realitat social, política i econòmica actual, i que per tant respongui adequadament als reptes que se li plantegen.

.....
 1. En el sentit de Habermas en el context de la Teoria de l'acció comunicativa.

En aquesta línia, és clar que l'estudi no ha pretès recollir els diferents discursos aïlladament i separada, sinó que ha mirat de trobar, d'una banda, els factors recurrents o comuns entre els diferents agents i, de l'altra, identificar el "pes" que tenen entre aquests sectors determinades valoracions i visions més parcials o específiques, en el cos global de l'estudi realitzat.

Així mateix entenem que, de manera coherent amb el discurs que mantenim, la pròpia recerca ha de contribuir a la coresponsabilització educativa. Sens dubte, en el moment en què ens preguntem per l'educació i l'escola també ens estem preguntant per la nostra responsabilitat i funció respecte d'aquesta. Així doncs, més enllà d'efectuar un diagnòstic i de fer una tasca de prospectiva, la recerca té també aquesta vocació més sociopolítica.

D'acord amb el que hem enunciat, els objectius plantejats en la recerca giren entorn a dos eixos:

1. Obtenir una visió plural i complexa del present i futur de l'escola i l'educació.
2. Contribuir a la presa de consciència de la importància de la coresponsabilitat en educació.

El primer dels objectius cerca la mirada polièdrica que esmentàvem línies més amunt i el segon reflecteix la vocació més sociopolítica a la qual també hem fet referència. Així mateix, veiem com ambdós objectius, i des de la nostra perspectiva, estan estretament relacionats atès que una visió i comprensió globalitzada del fet educatiu passa per entendre'l des d'un model coresponsable.

D'altra banda, i pel que fa al primer objectiu, aquest ha comptat amb tres objectius més específics:

- Conèixer quines són les percepcions, concepcions i discursos entorn a l'escola i l'educació per part del món social i econòmic tradicionalment no vinculat al discurs educatiu ni a l'escola.

- Conèixer quines són les expectatives, interessos i necessitats que es manifesten pel que fa a l'escola i l'educació per part del món social i econòmic tradicionalment no vinculat al discurs educatiu ni a l'escola.
- Delimitar les prioritats i accions que caldria emprendre en el món escolar i educatiu sobre la base de l'opinió del món social i econòmic tradicionalment no vinculat al discurs educatiu ni a l'escola.

Com podem constatar, i amb la finalitat de donar resposta a l'objectiu més global d'obtenir una visió plural i complexa de l'educació, el primer d'aquests objectius específics focalitza en el *diagnòstic*, el segon en la *prospectiva* quant a desigs i necessitats (cap on hauríem d'anar) i el tercer en *les prioritats i accions* tenint en compte l'horitzó desitjable (com hi hauríem d'anar).

El plantejament metodològic general de la recerca s'ha circumscrit en el paradigma hermenèutic. Així doncs, aquest enfocament comporta un tipus d'anàlisi descriptiva-interpretativa dels discursos de cadascun d'aquests agents/sectors socials no educatius. Per tal de donar resposta als objectius de la recerca sobre la base d'aquest enfocament metodològic s'han desenvolupat dues tècniques diferenciades i complementàries: una anàlisi documental i la tècnica Delphi.

L'anàlisi documental es fonamenta en una concepció constructivista del coneixement ja que no fem recerca de la realitat sinó que de la construcció se'n fa a partir dels discursos que s'emeten. Es tracta d'una tècnica que aporta una riquesa substancial a l'anàlisi i interpretació de dades de recerques qualitatives, atesa la seva voluntat d'interpretar, entendre i comprendre els discursos, que en el nostre cas analitzarem a partir de la producció documental de cadascun dels sectors. Així doncs, a partir de la delimitació de categories d'anàlisi per unitats de significat, aquesta tècnica ens permet obtenir una visió general d'allò que es diu i s'ha dit pel que fa a l'escola i l'educació des de cadascun dels sectors esmentats, així com de manera conjunta en tots ells.

Pel que fa a la tècnica Delphi, ens ha permès, d'una banda, contrastar les impressions i anàlisis obtingudes en l'anàlisi documental i, de l'altra, focalitzar en

l'interès del nostre estudi pel que fa a valoracions, demandes i imaginaris entorn a la missió i el paper de l'escola del segle XXI.

Linstone i Turroff en la seva referenciada obra² defineixen la tècnica Delphi com un mètode d'estructuració d'un procés de comunicació grupal que permet tractar un problema complex. Aquesta tècnica consisteix en la selecció d'un grup d'experts als quals se'ls demana la seva opinió sobre qüestions referides a l'objecte d'estudi. Les estimacions dels experts es desenvolupen en voltes successives que, de manera anònima, intenten aconseguir consens des de la màxima autonomia de cada expert. Per tant, la capacitat de predicció i diagnòstic de la Delphi es basa en la utilització sistemàtica del judici emès pels grup d'experts. Aquest, reporta informació intersubjectiva la qual esdevé molt adequada a l'hora de copsar realitats complexes.

Pel que fa al panel d'experts, hem considerat *expert* aquell professional rellevant en el seu àmbit que hagi emès opinió respecte de l'escola o l'educació en general i, conseqüentment, tingui un cert discurs envers l'objecte d'estudi. Per tant, els experts seran representants de cada sector social seleccionat en el nostre estudi.

Així doncs, en aquesta recerca emprem aquesta tècnica amb un propòsit exploratori i prospectiu (missió i paper de l'escola del segle XXI) si bé també aportarà dades diagnòstiques (què passa avui en dia).

En síntesi, aquestes són les dues tècniques emprades i que entenem com a complementàries. D'una banda, perquè cadascuna aporta dades entorn a l'objecte d'estudi i, de l'altra, perquè representen dues fases de la recerca i, per tant, l'anàlisi de dades de la primera (anàlisi de contingut) contribueix també al desenvolupament de la segona (tècnica Delphi).

Finalment, aquesta complementarietat de les tècniques i el retorn constant de l'aplicació de la Delphi garanteixen un nivell de validesa interna rellevant alhora

.....
2. LINSTONE, H.A. i TURROFF, M. (1975). *The Delphi method, techniques and applications*. Reading (MA): Addison Wesley publishing.

que confereixen rigor a la recerca en evitar biaixos que es podrien derivar d'interpretacions subjectives o menys precises del propi equip investigador.

Un cop acabada la recerca estem convençuts que la consulta als agents socials i econòmics ha donat els fruits esperats atès que la diversitat d'aportacions, reflexions i opinions ha estat rica, de qualitat i ha permès delimitar l'horitzó de significat entorn a l'escola i l'educació. Així mateix, i com podrem contrastar en les conclusions que desenvolupem a continuació, la coresponsabilitat ha estat també una reflexió transversal i present al llarg de l'estudi.

L'elaboració de les conclusions finals de la recerca s'ha fonamentat en la discussió dels resultats de cada instrument d'anàlisi emprat i de les conclusions parcials obtingudes. Així doncs, aquestes conclusions són fruit del creuament i contrast dels resultats i conclusions de l'anàlisi documental, de les entrevistes, del primer i segon qüestionari i de l'informe dels qüestionaris (tercera volta) amb els corresponents comentaris finals fets pels mateixos agents. No cal dir, per tant, que es tracta d'unes conclusions que recullen i sintetitzen les aportacions recollides en les diferents fases de la recerca. Malgrat que les fases dibuixaven una seqüència d'aprofundiment que ens portava a l'informe final dels qüestionaris, tal i com preveu la tècnica Delphi, hi ha aspectes que han anat apareixent al llarg d'aquestes fases que calia recollir també de manera diferenciada si volíem reflectir la riquesa de tot allò expressat.

Per tal d'exposar-les hem desenvolupat les conclusions en dos nivells. En un primer nivell presentem les conclusions/síntesi fonamentades en el contingut de les reflexions, aportacions i opinions dels agents. Aquestes les hem organitzat entorn de les categories d'anàlisi que han anat apareixent al llarg de la recerca endreçant i sistematitzant, conseqüentment, les aportacions.

Respecte de cada categoria exposarem consideracions entorn al diagnòstic, a les expectatives i necessitats que se'n desprenen, i a les propostes concretes que es fan al respecte, tot donant resposta, així, als tres objectius específics esmentats. A més d'exposar les conclusions de cada categoria assenyalarem si es tracta

d'opinions de consens, majoritàries, minoritàries o, fins i tot, de dissensos. Tot i que la recerca pretenia arribar a un mateix horitzó de significat, no buscàvem una opinió única si aquesta realment no existeix. La riquesa d'aquest "horitzó de significat", per tant, rau a visualitzar tot allò consensuat, però també la diversitat d'aportacions que han acompanyat aquests consensos.³

D'altra banda, i fruit d'un segon nivell d'anàlisi, exposem aquelles constatacions a les quals arribem fent una "supraanàlisi" de la recerca i els seus resultats. Es tracta de constatacions a les quals arriba l'equip investigador a partir de les reflexions i conclusions de les aportacions dels sectors.

.....

3. En aquest sentit, cal indicar que al llarg de les conclusions trobarem alguns peus de plana que referenciaran algunes dades quantitatives quan aquestes ajudin a il·lustrar amb més claredat els pesos als quals fem referència (majories, dispersió, minories, etc.) o bé quan aquestes siguin especialment rellevants. Tanmateix, i per tal de no fer feixugues les conclusions, no serà aquesta una pràctica habitual en totes les idees d'aquest informe. Tenint en compte que totes les dades es troben recollides als corresponents informes de resultats de cadascun dels instruments, si el lector així ho desitja podrà contrastar directament les dades consultant l'apartat corresponent de l'informe complet de la recerca.

2 Conclusions/síntesi de les aportacions dels sectors

Pel que fa a les conclusions/síntesi de les aportacions dels sectors procedim a desenvolupar-les sobre la base de les categories emprades en la recerca:⁴ 1. Alumnat, 2. Currículum; 3. Professorat; 4. Recursos; 5. Organització i gestió escolar; 6. Sistema educatiu; 7. Coresponsabilitat educativa i agents socioeducatius.

ALUMNAT

En relació a l'alumnat, si bé els comentaris recollits aborden diferents qüestions, les que han centrat major interès les podem relacionar amb l'**alumnat nouvingut** o la **immigració**. A més, segons alguns agents aquesta qüestió és una peça clau per garantir la qualitat educativa al país. Els agents han al·ludit al caràcter divers de l'alumnat i a les noves necessitats que sorgeixen en el món de l'educació degudes al fenomen migratori dels últims anys, el qual a la vegada genera nous reptes que cal abordar. És per això que es fan un seguit de propostes davant de circumstàncies descrites pels agents com la concentració d'alumnat nouvingut en determinats centres, l'establiment de guetos en barris concrets, o l'existència d'un currículum tancat i centrat en la pròpia cultura. D'entre aquestes propostes

.....

4. Aquestes categories són fruit de les categories d'anàlisi que han anat apareixent en diversos moments de la recerca. Per facilitar l'organització de les conclusions finals, n'hem reorganitzat algunes de manera que la seva presentació no fos massa extensa quant al nombre de categories abordades, si bé contemplés totes les qüestions rellevants tractades.

en trobem de relacionades amb l'organització i gestió del centre –com fer una distribució equitativa de l'alumnat nouvingut–, la relació entre l'escola i l'entorn –com fomentar la barreja de cultures en altres espais socials més enllà de l'escola–, el currículum –com elaborar un currículum amb matèries relacionades amb el fet migratori tenint en compte la diversitat– o bé amb la família –com el fet de crear aules d'acollida per a pares–.

D'entre les propostes esmentades, les que són considerades més adients són les que se centren en la família com a element de suport clau i en la relació de l'escola amb l'entorn, caracteritzada com una relació d'obertura. A banda d'això, també acaben centrant l'atenció en tot allò que siguin plans específics per millorar l'atenció a la immigració –com les aules d'acollida i la immersió lingüística–, considerant-los recursos estratègics. D'altra banda, cal destacar algunes idees que s'han manifestat de manera puntual entorn a l'esforç que hauria de fer la immigració per adaptar-se al país de destí i al fet que cal exigir el mateix a tots els alumnes.

Així mateix, és rellevant constatar que, en parlar de manera espontània d'**atenció a la diversitat** o bé en preguntar-los per ella, els agents l'associen majoritàriament a "diversitat cultural" i, per tant, a l'atenció de l'alumnat nouvingut o la immigració. Així doncs, es constata una tendència a relacionar el concepte de *diversitat* amb tot allò que comporta el fet migratori –cultura, llengua, tradicions, religió...–. Tanmateix, també hem pogut detectar algunes reflexions i propostes entorn a la diversitat que no se circumscriuen en la immigració, com ara les que apel·len a la defensa de l'equitat per sobre de la igualtat, les que aposten per l'educació en valors o el foment de l'esport, les que proposen un augment de recursos per a tothom i les que suggereixen la creació de xarxes de barri. En tots aquests casos es plantegen mesures i accions d'abast general que han de beneficiar el conjunt de l'alumnat, entenent que aquesta és la millor manera d'atendre la diversitat, sigui quina sigui l'accepció de *diversitat* que s'empri.

En definitiva, els agents coincideixen a considerar que és fonamental fer propostes que millorin l'atenció a la diversitat i la immigració d'acord amb la idea consen

suada que l'escola ha de vetllar per la igualtat d'oportunitats, i ha de ser una eina per adaptar-se als canvis (com el fet migratori entre d'altres) i una eina de cohesió social.⁵

Per altra banda, i pel que fa a la categoria de l'alumnat, s'han posat de manifest aspectes relacionats amb l'**actitud** dels alumnes d'avui. En aquest sentit, en general, els agents han fet constar una pèrdua de la cultura de l'esforç i l'exigència⁶ que a la vegada consideren que cal recuperar. Tot i això, i per la claredat amb què un agent (des del sector dels serveis a les persones/serveis socials) ha mostrat la seva discrepància, cal destacar que aquest ha considerat que una afirmació d'aquest tipus comporta un "reduccionisme d'una complexitat molt més gran de la crisi de la institució escolar" tot constatant que aquest reduccionisme "enforteix una cultura individualista (tens el que et guanyes amb el teu esforç) i no la responsabilitat o solidaritat col·lectiva".

A banda d'aquests dos temes que s'han abordat més clarament cal destacar que també s'ha apuntat la necessitat de prevenir el **fracàs escolar** i l'abandonament dels estudis, opinió expressada sobretot des del sectors empresarial i d'economia i finances, encara que compartida per altres.

En síntesi, doncs, veiem com els aspectes que preocupen més els agents quant a l'alumnat tenen a veure amb el fracàs escolar, amb les actituds de l'alumnat i, sobretot, amb el repte de la immigració, repte que alguna persona trobaria més escaient de parlar-ne en termes de diversitat sociocultural.

CURRÍCULUM

El **currículum** ha estat un aspecte molt destacat pel agents i respecte d'aquest s'han fet moltes aportacions i suggeriments. Sens dubte, parlar del currículum

5. Els valors força sobre 3 d'aquest consens s'aproximen al valor "molt rellevant" i són: igualtat d'oportunitats (2,7), eina d'adaptació als canvis (2,6) i eina de cohesió social (2,6).
6. Amb un valor força de 2,5 sobre 3 apropant-se al valor de consens "molt rellevant".

vol dir parlar d'una qüestió concreta: allò que cal ensenyar, i hem pogut constatar que globalment se'n té una opinió més formada.

En general, el diagnòstic que es fa entorn del currículum està caracteritzat per la detecció de moltes debilitats i mancances que cal resoldre.

Per una banda, i pel que fa als aspectes relacionats amb el contingut, en general es fa una crítica a la gran quantitat de **continguts** i al caràcter fragmentat que tenen, considerant-los massa dispersos i superficials. En aquest sentit, en algun cas (des del sector de l'economia i finances) es defineix el currículum, com un "tastaolletes" que ofereix una mica de tot però sense arribar a aprofundir-hi. Així mateix, caldria exposar la idea generalitzada dels agents sobre la deficiència de l'aprenentatge dels idiomes, concretament de l'anglès.⁷

D'altra banda, pel que fa als aspectes relacionats amb els **procediments**, alguns dels agents (sobretot des dels sectors dels mitjans de comunicació i de les organitzacions mediambientals) consideren que les TIC, l'idioma i els mitjans de comunicació s'haurien de fer servir com mitjans per treballar i, en canvi, es tracten com finalitats.

Quant a les **actituds**, i en consonància amb l'opinió que diu que s'està perdent la cultura de l'esforç i l'exigència, en un cas (des del sector dels mitjans de comunicació de masses) s'especifica la necessitat d'un treball d'hàbits centrat en l'esforç i la disciplina. En aquest sentit, també des del Tercer Sector hi ha un agent que insisteix que cal formar alumnes actius i participatius, idea que podem complementar amb la que es manifesta des del sector de les organitzacions mediambientals quan es parla d'aconseguir una ciutadania global, crítica, activa i solidària que avanci cap a una societat sostenible.

A partir d'aquí, i tenint en compte l'opinió generalitzada dels agents, es constata la necessitat d'**adaptar el currículum** a les característiques de l'entorn i a les ne-

7. Amb un valor força de 2,6 sobre 3, que ens indica un grau de consens elevat quant a considerar-lo un aspecte força rellevant.

cessitats dels discents tant pel que fa a metodologies com al contingut, ja que, tal i com es diu des del Tercer Sector, l'objectiu de l'ensenyament ja no és ensenyar sinó aprendre i, per tant, cal modificar la manera d'ensenyar i allò que s'ensena.

Així mateix, cal apuntar també que alguns dels agents (concretament quatre) han posat l'accent en el sentit que té que el català sigui la **llengua vehicular** de les escoles catalanes.

Ja en la línia de les propostes, els agents consideren que els **àmbits del currículum** en els quals s'hauria de fer més incidència en relació a les característiques de la societat del segle XXI són per una banda i per ordre de prioritat: les llengües estrangeres, la llengua i les matemàtiques, i l'educació i els valors.⁸ D'altra banda, els aspectes més vinculats a l'ensenyament cognoscitiu i a la comunicació han de passar per sobre dels aspectes més referents a les habilitats de tipus creatiu.⁹ Així doncs, s'evidencia una proposta de canvi envers el currículum actual en què tot i que les matèries instrumentals no deixen de mantenir el seu lloc, es dóna pas a noves matèries que van guanyant importància, segons els agents, en l'escala d'àmbits curriculars bàsics per a l'aprenentatge. També s'insisteix en l'adaptació a les necessitats de l'entorn, perquè el currículum evoluciona en funció d'aquestes.

Així doncs, i pel que fa al currículum, observem que hi ha una tendència a considerar importants dos vessants curriculars. Per un costat, es corrobora la importància de tenir una bona competència en llengua, matemàtiques i anglès, i per l'altre, s'apunta a competències personals de l'alumne com ara l'educació en valors, la capacitat de comunicació, els hàbits, l'esforç i exigència, etc. És així que veiem que aquests dos vessants també reflecteixen la voluntat més concreta d'un currículum (continguts concrets) i la més transversal (competències personals de l'alumne).

.....
8. Els percentatges corresponents són els següents: llengües estrangeres (82,1%), llengua i matemàtiques (71,4%) i educació i valors (57,1%).

9. En el cas de l'ensenyament cognoscitiu el valor força és de 2,8 sobre 3, aproximant-se al valor de consens "molt rellevant", seguit de la comunicació amb un valor força de 2,4 i les habilitats de tipus creatiu amb un 2,1.

Finalment, cal fer esment a la pluralitat de propostes dels agents respecte de les matèries que ha d'abordar l'escola. Des dels diferents sectors sorgeix una llista àmplia de diferents àmbits i matèries que creuen que s'haurien de treballar des de l'escola, més enllà de les que ja existeixen avui en dia, respecte de les quals en alguns casos creuen que s'hi hauria de dedicar més hores de les que s'hi dediquen actualment.

Quadre 1.

Àmbits o matèries del currículum proposades pels agents

Matèries en què cal insistir	Aspectes transversals	Matèries noves
Llengua	Educació mediambiental	Orientació i formació laboral
Matemàtiques	Educació per a la salut (nutrició, prevenció de drogues, utilització dels recursos de la salut –quan anar al metge, fer-se unes anàlisis, etc.)	Alfabetització dels mitjans de comunicació
Música	TIC	Assignatura per ensenyar a cuinar
Educació física	Educació en valors	Matèries relacionades amb el fet migratori
Idiomes (anglès)	Educació cívica	Funcionament del sistema judicial
Educació visual, plàstica i artística	Educació per a la ciutadania global	
Humanitats	Educació vial	
	Educació emocional	
	Educació d'hàbits i competències bàsiques	
	Educació en comunicació (habilitats comunicatives)	
	Resolució de conflictes, convivència i violència de gènere	

Font: Elaboració pròpia.

Com podem veure, el llistat és extens i les possibilitats d'una escola que ja hem comentat que està sobrecarregada, limitades. Així, en aquest punt entreveiem un discurs contradictori atès que, d'una banda, s'està d'acord a considerar que l'escola aborda massa continguts però, de l'altra, aquests continguts s'amplien amb propostes noves.

PROFESSORAT

Quant al professorat, en general els agents posen de manifest la necessitat de revaloritzar i reconèixer la seva tasca i plantegen una sèrie de canvis desitjables entorn a tres grans categories: formació, reconeixement social i incentius econòmics. En relació a aquestes categories es constata un dèficit en la qualitat formativa del professorat actual i futur; la necessitat de més reconeixement social de la funció educativa duta a terme, la falta del qual sovint deriva en una pèrdua d'autoritat; i, finalment, la necessitat d'uns incentius econòmics suficients. Davant d'aquest diagnòstic, els agents fan una sèrie de propostes entre les quals es consideren més importants les encaminades a millorar la formació –tant la inicial com la continuada– del professorat, seguides de les que potencien el reconeixement social i les que concreten l'augment d'incentius econòmics.

En primer lloc, i pel que fa a les propostes que fan els agents entorn a la **formació** del professorat, aquestes podem classificar-les en dues tipologies: la formació inicial i la formació continuada. Tot i això, tenen com a denominador comú el rigor i l'exigència que necessita una tasca com la de l'educació i que comporta una gran responsabilitat social essent a la vegada una peça clau per aconseguir un professorat de qualitat.

Quant a la **formació inicial** la gran majoria d'agents constaten la necessitat d'un canvi en els estudis per exercir la docència i en l'accés a aquests estudis, posant en evidència un dèficit en el currículum que es transmet a les universitats i una manca d'exigència a l'hora d'acceptar els alumnes en aquests estudis. D'aquí que les propostes concretes que fan la majoria dels agents en aquest sentit estiguin encaminades, per una banda, a canviar els criteris d'accés a la formació de professorat (en termes d'exigència) i, per l'altra, a modificar els continguts de la formació adaptant-los a la realitat i/o context actuals (atenció a la diversitat, immigració, TIC, idiomes, educació en valors, habilitats personals,...)¹⁰ tal i com

.....
10. Els percentatges corresponents són els següents: canvi dels criteris d'accés a la formació per ser mestre, 21,1%, i modificació dels continguts adaptant-los a la realitat i/o context actuals, 78,9%.

passa amb el currículum de l'alumnat. Així, com a conseqüència, el professorat ha de tenir una formació d'acord amb el currículum que ha d'impartir i en consonància amb les necessitats de l'entorn social actual.

També es verifica la necessitat de millorar la **formació continuada** del professorat. En aquest cas, les accions concretes que proposen els agents fan referència, d'una banda, a aspectes de formació en general encaminades a donar resposta a les necessitats actuals (idiomes, TIC, investigació-acció,...) i, de l'altra, incideixen amb força en la necessitat que l'Administració faciliti i potenciï la formació continuada (permisos, adequacions als horaris, gratuïtat,...).¹¹ Així mateix, apareixen propostes relacionades amb la importància del seguiment i avaluació constant dels docents per tal d'accedir i de mantenir la professió (certificació de la competència professional, contractes revisables, pràctiques remunerades a l'inici de l'exercici professional,...)¹² i que respon als criteris d'exigència que els agents demanen per tal que els mestres i professors siguin considerats de qualitat.

Quant al **reconeixement social**, tal i com s'ha dit, es planteja que cal tornar a donar al mestre l'autoritat que li correspon i que sembla que ha perdut o va perdent. Tanmateix, no es fan propostes concretes en aquest sentit, tot i que d'alguna manera el fet de millorar la formació segurament tindria com a conseqüència un augment de la preparació i l'autoestima del docent que podria conduir, en part, a la recuperació de l'autoritat i al seu reconeixement.

Per últim, i pel que fa als **incentius econòmics**, es corrobora que a millors condicions, millors resultats. Per tant, es creu que els incentius econòmics destinats als professors han d'estar en consonància amb la responsabilitat que recau en la tasca d'educar. Sens dubte una mesura d'aquestes característiques implicaria exigir una major qualitat en la seva actuació, la qual estaria en relació directa amb la preparació rebuda. Podem veure, per tant, com els tres factors esmentats s'interrelacionen íntimament.

.....
11. Els percentatges corresponents són els següents: aspectes generals, 30%, i referents a l'Administració, 70%.

12. Un 12,5% dels agents fan referència a l'avaluació i el seguiment.

RECURSOS

Un element clau que fa possible el procés d'ensenyament-aprenentatge són els recursos, els quals, a partir de les respostes obtingudes, podem classificar en materials i humans.

Respecte als **recursos materials** constatem que en l'actualitat es consideren insuficients, de manera que es fa una clara demanda d'inversions. De les accions concretes exposades pels agents per tal d'augmentar-les en deriven tres nivells de propostes.

En un primer nivell els agents fan explícita la necessitat d'augmentar les inversions i que aquest sigui un aspecte de prioritat pressupostària i continuada, amb una clara voluntat política. En un segon nivell trobem les accions concretes i els àmbits on es considera prioritari invertir. Aquests àmbits són coherents amb les prioritats mostrades al llarg de l'estudi. Es creu necessari millorar el sou dels mestres, les aules d'acollida i els recursos econòmics i personals, i les infraestructures que ens han de permetre aconseguir aquesta escola oberta a l'entorn tal com es manifesta que ha de ser l'escola del futur (vegeu a continuació l'apartat del sistema educatiu).¹³

El tercer nivell es relaciona amb l'avaluació que s'hauria de fer als centres per la gestió dels recursos rebuts. Es destaca, per tant, la necessitat d'augmentar l'autonomia dels centres en la gestió econòmica i la possibilitat d'avaluar-los per la gestió que fan dels recursos.

Respecte als **recursos humans**, les referències que hem trobat al respecte giren entorn a la necessitat d'un treball interdisciplinari entre diferents professionals que intervenen a l'escola, entre els quals hi ha psicopedagogs, mediadors, psicòlegs, infermers, educadors, monitors, etc.

.....
13. Els percentatges corresponents són els següents: sou dels mestres, 23,1%, infraestructures, 15,4%, recursos econòmics i personals, 15,4%, incrementar i millorar les aules d'acollida, 15,4%.

Veient aquesta aportació ens tornàrem a plantejar la qüestió de si l'escola segueix essent el centre i els diferents professionals han d'actuar i participar des del si d'aquesta o bé si cadascú ha d'actuar des del seu espai fent un treball conjunt i interprofessional amb l'escola. Sens dubte una o altra opció determina una metodologia i una concepció pedagògica i d'escola determinada, a la vegada que ens interpel·la sobre com s'han de delimitar les funcions dels diferents professionals.

Finalment, creiem que val la pena esmentar que no hi ha hagut una insistència molt reiterada en la qüestió de la manca de recursos, fet destacable atès que sovint apel·lar als recursos sembla que és la primera opció en què es pensa i en certa manera l'argument més "fàcil" quan s'han de fer propostes de millora en el sentit que sigui. És clar que els recursos són necessaris i indispensables però sovint les millores no deriven principalment d'ells sinó que justament provenen del conjunt de variables que estem analitzant.

Així doncs, i sense fer de la reivindicació de més recursos pal de paller de les propostes dels agents, s'advoca per un model d'inversió continuada i no puntual que reverteixi en el sou dels mestres, en la seva formació i en els recursos materials necessaris, i també es planteja el necessari treball interdisciplinari en el si de les escoles.

ORGANITZACIÓ I GESTIÓ ESCOLAR

A continuació exposem les conclusions respecte de l'organització i gestió escolar, l'element que estableix la relació entre tots els anteriors.

En referència a aquesta temàtica es posa de manifest una necessitat de repensar i replantejar l'organització i gestió escolar com a element clau per al desenvolupament de l'escola i del sistema educatiu.

Es presenta la qüestió de la **dobla titularitat**, que històricament s'ha plantejat com a dificultadora del sistema educatiu. En preguntar directament, les respostes

indiquen majoritàriament que aquesta no és una qüestió que s'identifiqui com a punt feble del sistema educatiu. Els agents afirmen de manera majoritària que la doble titularitat no és conflictiva si es parteix d'una igualtat de condicions i oportunitats. D'aquesta manera es posa en evidència que potser el focus d'atenció no està en aquesta doble titularitat sinó a garantir un funcionament i un tracte equitatiu entre totes les escoles que a la vegada assegurui una igualtat d'accés a tots els alumnes. Aquest punt queda reforçat pel sector sindical que es manifesta defensor del concepte de “servei públic educatiu” amb l'objectiu final de fer possible la plena gratuïtat de l'ensenyament.

Malgrat el que s'ha expressat, cal especificar que un percentatge d'opinió baix advoca per la gestió únicament pública i un altre per afavorir la tendència de crear una xarxa pública però amb gestió privada. Així mateix, no hi ha cap agent que consideri oportú que totes les escoles siguin de titularitat privada.¹⁴

Un altre dels aspectes plantejats és la **direcció dels centres**. En aquest tema les propostes dels agents parlen d'assolir una direcció més professionalitzada i reconeguda, de garantir una major estabilitat en els equips directius (i docents), i d'arribar a una major autonomia dels centres i més llibertat en la seva gestió econòmica.

Així mateix, un darrer aspecte vinculat a la gestió i organització escolar fa referència a repensar els **horaris escolars** per tal d'ajudar a conciliar la vida laboral i familiar.

En resum, podríem dir que les propostes pel que fa a l'organització i gestió escolar van sobretot en la línia de donar major autonomia als centres tot enfortint-ne la direcció i, per tant, augmentant la competitivitat dels centres.

.....
14. Els percentatges són els següents: gestió pública, 7,1%; xarxa pública amb gestió privada, 14,3%.

SISTEMA EDUCATIU

Pel que fa al sistema educatiu, en primer lloc farem referència a la **normativa i legislació**, ja que existeix una opinió majoritària al voltant de la idea que el sistema educatiu pateix una inestabilitat normativa permanent de la qual en deriven múltiples problemes.¹⁵ En aquest sentit, es constata la necessitat d'establir uns mínims sobre com ha d'anar l'ensenyament, que han de ser compartits per la majoria d'agents educatius i polítics, per sobre de cicles electorals. D'aquí la importància que qualsevol llei o pacte sobre educació gaudeixi de consens com a garant de l'esmentada estabilitat.

També s'apunta la necessitat de marcar fites d'assoliment d'aprenentatges en què han d'estar d'acord el món de l'educació escolar, el món universitari, el món empresarial i evidentment l'Administració per tal de garantir la major coherència entre els diferents nivells educatius, així com el trànsit entre aquests. Així mateix, en algun cas (des del sector de l'esport) s'insisteix en la necessitat de garantir que aquestes decisions estiguin liderades per professionals educatius que estiguin en contacte directe amb el món de l'educació.

Finalment, i també en relació amb la normativa, la majoria dels agents consideren fonamental garantir la lliure elecció de l'escola per part de les famílies.

En segon lloc, i en relació amb les **etapes educatives**, s'insisteix de manera especial en l'educació secundària obligatòria (ESO) i la formació professional (FP) (i fins i tot més en aquesta última) coincidint també amb les etapes que presenten actualment un índex major d'abandonament i fracàs escolar.

Per una banda, es constata la tendència a considerar entre força i molt rellevant que l'**educació secundària obligatòria** tingui mancances importants: competèn-

15. Corroborat per un valor força de 2,5 sobre 3, que indica un valor de consens que es troba entre el "força" i "molt rellevant".

cies pedagògiques del professorat, disciplina, abandonament escolar, estructura organitzativa deficient...¹⁶

D'altra banda, respecte a la **formació professional**, l'opinió majoritària que es reitera al llarg dels diferents instruments és la baixa consideració i qualitat que té en l'actualitat. Es manifesta la necessitat de millorar-la, ja que es detecta que en el món laboral calen persones amb aquesta titulació i sovint no s'ajusten l'oferta i la demanda. D'aquí la insistència per part dels agents de promocionar aquesta etapa formativa apujant el nivell acadèmic, augmentant-ne el prestigi i millorant la connexió d'aquesta etapa amb el món laboral.¹⁷ En aquest últim sentit, des del sector sindical es creu que cal millorar la coordinació entre els departaments del govern que hi tenen competències –Treball i Educació– per apostar per les pràctiques i per dotar-nos d'un sistema de beques-salari que afavoreixi la continuïtat dels joves en el sistema educatiu, evitant l'abandonament prematur, i els faciliti l'obtenció d'una titulació.

Així doncs, veiem com es posa l'accent en aquelles etapes de les quals depèn en certa manera l'actiu del país (considerat així per diferents sectors com l'empresarial, el de l'economia i finances, i el sindical, entre d'altres) i, en canvi, no es fa especial incidència en les etapes d'educació primària o educació infantil, més enllà d'alguna reivindicació entorn al necessari augment de places d'escola bressol, tot augmentant la inversió educativa a la franja de zero a sis anys.

En tercer lloc, es parla d'aspectes relacionats amb l'**avaluació**. Concretament es fa referència a la necessitat de disposar de mecanismes d'avaluació eficients que permetin avaluar el sistema educatiu en la seva totalitat, i a tots els seus agents de manera específica, per tal de millorar la qualitat educativa, ja que poques vegades es fa una avaluació sistemàtica en aquest sentit. Així mateix, també cal

.....

16. Idea que a la vegada es constata pels agents com el segon punt feble més rellevant del sistema educatiu, amb un valor força de 2,5 sobre 3, juntament amb la pèrdua de la cultura de l'esforç i l'exigència, i seguit de l'aprenentatge dels idiomes deficient.

17. Els percentatges són els següents: prestigi, 60,7% i connexió amb el món laboral, 35,7%.

destacar les idees que alguns agents¹⁸ van exposar entorn a la recerca en el món de l'educació,¹⁹ la qual consideren clau per tal d'aconseguir una major qualitat educativa, tot reclamant nous espais per desenvolupar accions d'investigació i reflexió entorn al sistema educatiu d'avui.

Finalment, es descriu el **sistema educatiu** en termes generals, veient l'escola majoritàriament com a pedra angular per al desenvolupament del país, com un espai privilegiat, amb un gran potencial educatiu i amb evidents funcions de caire social que contribueixen a la socialització, a la convivència i a la cohesió social, però justament per aquests motius es considera que ha de canviar substancialment. En aquesta direcció, un agent (des del sector dels serveis a les persones/serveis socials) fa èmfasi a constatar que actualment hi ha una crisi institucional de l'escola que és més de "sentit", i superar-la hauria de ser el principal repte atès que s'ha convertit en un punt feble clar de l'escola en el si de la societat. D'aquesta manera, es constata una tendència per part dels agents a considerar que s'ha de replantejar i repensar el sistema educatiu, ja que la realitat social ho imposa.²⁰ I fins i tot hi ha qui considera (des del sector de l'economia i finances) que hi hauria d'haver una revolució educativa, manifestant així un plantejament més "rupturista" que expressa la necessitat de canviar el sistema educatiu partint de zero, tot i que no s'acaba de concretar la idea.

Per tant, es posa de manifest per part dels agents la necessitat d'un replantejament del sistema educatiu actual, posant en evidència alguns aspectes que cal millorar i/o canviar. Malgrat això, un dels agents (des del sector de les organitzacions mediambientals) considera que les propostes que s'han fet al respecte (i que podem veure reflectides al llarg d'aquestes conclusions) són poc agosarades, mantenen en excés les estructures actuals del sistema educatiu i prioritzen els conceptes tradicionals, i ell mateix manifesta que li hagués agradat que l'imaginari

.....

18. Especialment des del sector d'arquitectura i urbanisme, i del de justícia i cossos de seguretat.

19. La recerca juntament amb la innovació educativa ha estat escollida com una de les propostes de millora del sistema educatiu actual per un 39,3% dels agents.

20. Amb un valor força de 2,7 sobre 3, aproximant-se al valor de consens "molt d'acord".

de la nova escola que sorgís d'aquest estudi fos més innovador i humà, tenint en compte que, en part, l'ensenyament actual és un fracàs.

CORESPONSABILITAT EDUCATIVA I AGENTS SOCIOEDUCATIUS

En el transcurs de la recerca es detecta la necessitat d'aconseguir que l'escola conegui, s'adapti, atengui i col·labori amb les necessitats de l'entorn, establint un vincle ferm amb el context real on es troba.

Un dels aspectes clau és la contribució que els diferents agents socioeducatius que formen part del context de l'escola fan o poden fer a l'educació, i la relació que l'escola té, pot i ha de tenir amb el seu entorn i, en conseqüència, amb tots aquests agents. En aquest sentit, un dels agents socioeducatius identificats com a principal ha estat, majoritàriament, la **família**.

Per aquest motiu cal incrementar la relació de col·laboració entre l'escola i la família, i que aquesta no delegui la responsabilitat educativa sinó que es responsabilitzi, s'impliqui i comparteixi amb l'escola un projecte educatiu. Una bona manera d'aconseguir aquesta fita, segons els agents, podria ser la participació de l'AMPA en la gestió dels centres, tot respectant sempre el rol de cadascú i no confonent ni barrejant papers entre el que suposa el rol dels pares i el dels mestres i l'escola. També es considera com una bona acció que portaria a l'objectiu esmentat el fet d'obrir espais de diàleg i reflexió comuns, així com la possibilitat de crear una escola de pares i afavorir la lliure elecció del centre per part d'aquests.

A part de tots aquests aspectes, n'hi ha dos més que han estat triats en percentatges més elevats i que fan referència al fet de fer un bon traspàs a la família de l'avaluació, l'orientació i el seguiment tutoritzat, d'una banda, i al fet d'aconseguir la màxima conciliació d'horaris escolars i familiars de l'altra, aspecte sobre el qual ja s'ha fet èmfasi en l'apartat d'organització escolar.²¹ Finalment, esmentar que

21. Els percentatges corresponents són els següents: participació de l'AMPA en la gestió dels centres, 31,0%; respectant sempre el rol de cadascú, 24,1%; obrir espais de diàleg i reflexió comuns,

constatem algunes divergències i malgrat que hi hagi una majoria que aposta per un increment de col·laboració tot i tenint cadascú clars els seus rols, hi ha qui més aviat aposta per posar certa distància amb les famílies.

Així mateix, i malgrat que la família es consideri com un dels principals agents socioeducatius, també es constata la necessitat que existeixi una responsabilitat compartida per part dels agents socials més enllà de l'escola, els professionals de l'educació i la família. Així doncs, un altre agent socioeducatiu en el qual es concentren algunes demandes és l'**Administració**.

En aquest cas se li demana la seva implicació i la dels poders i agents polítics per garantir una estabilitat legal en el sistema educatiu i afavorir l'estructura organitzativa de l'escola dotant-la de més recursos, regulant el funcionariat, replantejant el paper dels equips directius i portant a terme polítiques que ajudin a eliminar els obstacles socials, econòmics i culturals que han d'afrontar els grups més desfavorits.

A part d'aquests dos agents sobre els quals hem preguntat quines responsabilitats se'ls demanaven, el fet de consultar agents que pertanyen a diferents sectors socials ha fet que es formulessin propostes concretes des de cadascun d'ells per tal de contribuir a la millora educativa. En aquest sentit, i com veurem a continuació, les respostes han estat riques si bé hi ha hagut un agent que ha insistit a afirmar que la responsabilitat màxima ha de seguir essent de l'escola, per bé que no ha de ser únicament d'ella.

Així doncs, veiem que des del **sector empresarial i de l'economia i finances** es demana que s'atorgui més veu a les empreses que al cap i a la fi són les que es troben amb els problemes reals d'inadequació entre la demanda laboral i l'oferta, i s'insisteix que és necessària una relació entre el món educatiu i el món laboral i empresarial. També es proposa tenir una participació més activa en el disseny i

.....
41,4%; crear una escola de pares, 37,9%; lliure elecció del centre, 44,8%; un bon traspàs a la família de l'avaluació, l'orientació i el seguiment tutoritzat, 62,1%; i conciliació d'horaris escolars i familiars, 58,6%.

implementació de sistemes d'orientació que permetin als alumnes conèixer les diferents oportunitats que presenta el mercat del treball.

Pel que fa al **sector sindical**, un dels agents consultats proposa dedicar un dia durant el curs escolar a parlar i a fer difusió del sindicalisme, com es fa als països nòrdics.

Des dels **mitjans de comunicació de masses**, un dels agents demana al sistema educatiu que sigui més proper i s'atreveixi a fer moltes més demandes als mitjans de comunicació. Això estaria relacionat amb el que algun altre agent del sector anomena “trobar punts de connexió entre l'escola i els mitjans” i que dos més corroboren afegint que el sector pot col·laborar amb l'educació tot aconseguint una programació adequada als horaris dels nois i noies, i que l'escola pot col·laborar amb els mitjans fent una lectura crítica del llenguatge audiovisual. Des d'aquest mateix sector un agent afegeix la possibilitat de crear instàncies de trobada estables entre representants educatius i mitjans de comunicació per trencar tòpics i tenir canals oberts de manera habitual.

Des del **tercer sector** es parla d'un treball cooperatiu, d'un treball conjunt amb les editorials per crear material alternatiu i llibres de text, d'obrir espais de trobada, i de crear equips multidisciplinaris per pensar en el currículum, en la formació del professorat, etc. En aquest sentit també un dels agents concreta la voluntat de millorar la comunicació ONG-escola oferint espais d'intercanvi de formació i debat entre ONG i escola, creant materials educatius especialitzats i aprofitant l'assignatura d'educació per a la ciutadania.

Per la seva banda, des del **sector de la sanitat** s'aposta per un treball multidisciplinari i, un dels agents, per incloure la figura de la infermera dins l'escola. Així mateix, un altre agent creu que s'hauria de facilitar el fet que les escoles puguin anar a visitar centres de salut com ara hospitals, centres sanitaris...

Un dels agents, des del **sector dels serveis a les persones/serveis socials**, suggereix de treballar l'educació en valors cívics i la pràctica d'accions com ara el voluntariat

dels alumnes dins les ONG, i un altre concreta que l'aportació que des dels serveis socials es pot fer al projecte educatiu del futur és enfortir molt la dimensió socio-educativa dels serveis socials. El que es vol dir amb això és que educadors socials i educadors de carrer estiguin treballant dins del sistema dels serveis socials però que entenguin que han de treballar no només de manera coordinada sinó amb coresponsabilitat amb la xarxa educativa de l'entorn en què es mouen.

Des del **sector de les organitzacions mediambientals** es creu que la comunitat educativa, juntament amb el centre educatiu i el marc on s'ubiquen, ha de ser un motor per a una vida més sostenible i capaç de resoldre els problemes ambientals i socials que es troba en cada moment de forma individual i col·lectiva. Però de la mateixa manera també es veu que les escoles estan saturades de temàtiques a tractar i que potser l'ideal seria veure i contrastar quines són les prioritats i treballar-les en conjunt.

Per la seva part, des del **sector de la justícia i els cossos de seguretat** ofereixen de reforçar l'autoritat del mestre tot protegint el seu estatus davant d'insults, agressions, etc. Així mateix, també, s'ofereix la possibilitat de treballar conjuntament la resolució de conflictes així com l'assignatura d'educació per a la ciutadania. D'altra banda, s'apunta que caldria que jutges, fiscals i advocats donessin classes a secundària sobre funcionament i objectius del sistema legal i organitzessin tallers de conscienciació juvenil en temes relacionats amb la delinqüència, la droga i la violència juvenil-escolar, i tallers de responsabilitat col·lectiva de l'entorn.

Des del **sector de l'esport** s'aposta per un treball transversal entre esports, educació i salut, i es creu que cal incidir d'una vegada per totes a fomentar a través de l'esport un tipus de valors que ens han de permetre ser millors practicants de l'esport i millors espectadors. També es considera que les entitats o clubs, les federacions, els esportistes, els pares i els mitjans de comunicació han de treballar plegats a través de documents que permetin parlar d'esport i formació.

El **sector cultural** ofereix més coordinació entre l'assignatura de música a l'escola i les diferents manifestacions musicals de la ciutat a fi de poder oferir un

producte d'interès i que contribueixi a la tasca educativa. Així mateix, es veu la necessitat de vetllar per la qualitat pedagògica de les propostes educatives de les institucions culturals.

Finalment, i des del **sector d'arquitectura i urbanisme**, es dóna molta importància als espais, considerant rellevant el fet que abans de construir una escola existeixi un diàleg entre els mestres i els arquitectes, amb la finalitat que l'espai doni resposta a les diferents necessitats educatives i tingui una relació directa i coherent amb la metodologia de l'escola. També manifesten que qualsevol arquitecte abans de planificar l'estructura i l'espai d'una escola hauria de conèixer molt bé el projecte educatiu del centre per tal de donar-hi resposta. L'arquitectura ha de ser un element que ajudi al mestre a treballar millor i es considera que l'arquitecte ha d'escoltar i donar resposta a les necessitats i inquietuds de mestres i pedagogs.

En el que hem exposat, es posa de manifest una actitud positiva i una predisposició a l'hora de fer propostes sobre com fer efectiva aquesta **coresponsabilitat educativa** en què els diferents agents desenvolupin les seves actuacions per tal d'afrontar més decididament el repte de l'educació integral de les noves generacions. No obstant, malgrat aquesta voluntat de participar i col·laborar, existeix una certa dificultat a l'hora de visualitzar i concretar les propostes.

Tot i això, es constata de manera majoritària que els elements clau per possibilitar aquest treball que podríem anomenar *treball en xarxa* (per les seves característiques de col·laboració, d'implicació personal i col·lectiva, i d'articulació dels diferents agents) passen, tal i com hem dit anteriorment, per l'obertura de l'escola, per la necessària coordinació dels recursos i agents, i per la necessitat d'orientar pedagògicament les intervencions. Majoritàriament aquestes són les línies que apunten els agents participants si bé també cal esmentar algun cas en què es mostren reticències envers el sentit d'aquesta xarxa socioeducativa.

Aquesta concepció, però, i tal i com l'han anat formulant els agents en diversos moments de l'estudi, comporta el "risc" d'una tendència a considerar l'escola com a punt central d'aquesta xarxa i node d'on surten i on s'aboquen totes les línies

de relació. Estant latent, d'aquesta manera, el perill que l'escola es converteixi en un recipient on se segueixin dipositant tot tipus de demandes i es puguin arribar a delegar, de manera inconscient o en el si d'un discurs políticament correcte, tot tipus de responsabilitats, tal i com s'ha pogut comprovar, per exemple, en el quadre on hem recollit la gran quantitat de matèries que se li demana que transmeti (p. 28). No obstant, i tenint en compte que aquesta es una qüestió especialment rellevant en el context del nostre estudi, hi insistirem una mica més en el segon nivell de conclusions que trobem més endavant.

Finalment, voldríem fer un darrer apunt en aquesta direcció i és que malgrat la pluralitat i quantitat de propostes, idees i suggeriments dels diferents agents en la línia d'aquesta responsabilitat compartida, constatem que hi ha un desconeixement envers els projectes educatius integrals que existeixen en l'actualitat i que es basen justament en la coresponsabilitat i el treball en xarxa.²² En aquest sentit hem detectat que no són suficientment coneguts per la majoria d'agents socials als quals hem accedit, fet que ens porta a pensar que la promoció i difusió que se'n fa esdevé insuficient o que el seu abast acaba essent reduït.

Cal insistir, una vegada vist l'ampli ventall de possibilitats i aportacions, que el conjunt dels agents veu majoritàriament factible aquest escenari de responsabilitats compartides. Així ho han manifestat, tot i que opinen que amb algunes dificultats.²³

SÍNTESI

A la llum de les conclusions exposades en aquesta primera part, podem veure que la diversitat d'aspectes abordats pels enquestats representants d'una àmplia mostra de sectors socials no educatius ha estat considerable. En termes generals,

.....

22. Com ara els projectes educatius de ciutat, plans educatius d'entorn, les xarxes educatives locals, etc.

23. Els percentatges corresponents són els següents: molt factible, 3,4%; factible tot i algunes dificultats, 48,3%; factible amb moltes dificultats, 41,4%; i inviable, 6,9%.

es confirma una posició de força consens per part dels agents consultats, aspecte que hem pogut constatar ja en les entrevistes i que s'ha anat reiterant i refermant al llarg de la recerca, tot i alguna discrepància en determinats aspectes, que per altra banda és ben lògica i normal.

En general, els agents consultats i participants d'aquest estudi entorn a l'àmbit educatiu fan un diagnòstic bastant crític de l'educació, posant de manifest les seves limitacions i mancances encara que també han reconegut els seus punts forts i el treball i esforç que s'està fent per part de l'escola i el sistema educatiu en general. En aquesta línia, s'han fet força propostes amb la finalitat de millorar el futur de l'educació, que al llarg de l'estudi hem volgut reflectir oportunament.

Quant al diagnòstic, els agents posen l'accent sobretot en aspectes com les dificultats per atendre adequadament la immigració, la pèrdua de la cultura de l'esforç i l'exigència (si bé hem constatat alguna discrepància entorn del concepte d'exigència i el seu sentit), la tendència a la superficialitat i fragmentació del currículum, una formació i reconeixement insuficient del cos docent, i la necessitat de repensar i replantejar l'organització i la gestió escolar.

A partir d'aquí, les propostes que es fan en aquesta direcció són diverses i de manera sintètica podem esmentar que van en la línia de recuperar la cultura de l'esforç i l'exigència; adaptar el currículum al context i a les necessitats de l'entorn aconseguint que aquest s'adeqüi a la realitat que està vivint l'alumnat; millorar l'ESO i la FP; aconseguir un professorat de qualitat la formació del qual sigui rigorosa i adaptada a les necessitats del moment actual, professorat al qual se l'ha de reconèixer tant socialment com econòmicament per la seva tasca educativa; oferir més autonomia als centres, una direcció professionalitzada i reconeguda, una major estabilitat dels equips docents i repensar els horaris escolars per millorar la conciliació de la vida laboral i familiar.

En síntesi, es detecta un "desig" de replantejar el sistema educatiu actual tot superant la inestabilitat normativa que es viu, sense fer un èmfasi excessiu en la

manca de recursos i proposant alternatives que van més en la línia de reformular, reorganitzar i repensar allò amb què ja es compta.

Per últim, una de les grans aportacions de la recerca ha estat el reconeixement per part dels agents de la necessitat que existeixi una responsabilitat educativa compartida per part dels agents socials més enllà de l'escola. En aquest sentit, es constata una predisposició per part dels agents a l'hora de fer propostes encaminades a fer efectiva una xarxa de coresponsabilitats socioeducatives, encara que amb dificultats per concretar-les. Així mateix, i a partir d'aquí, es dibuixa un escenari de coresponsabilitats el qual els agents consideren "factible malgrat algunes dificultats", i que a la vegada es relaciona amb el nou imaginari d'escola proposat per la majoria d'agents que correspon a una escola oberta i connectada amb l'entorn.

3 Constatacions de l'equip de recerca entorn
als resultats obtinguts

El segon nivell d'anàlisi recull les constatacions a les quals arribem fent una *supraanàlisi* de la recerca i dels seus resultats, i les organitzem sobre la base de dos grans eixos. El primer gira entorn als **sectors**, tot fent esment a la retòrica emprada i a les aportacions globals que han fet. El segon eix gira entorn del que anomenem **xarxa de coresponsabilitats educatives**, i més concretament fa referència a l'obertura de l'escola, a la coresponsabilitat educativa i a la hipotètica o possible xarxa entre els diferents agents.

SECTORS PARTICIPANTS I LES SEVES APORTACIONS

En primer lloc, i pel que fa als **sectors**, pensem que és significatiu posar de manifest que el discurs emprat al llarg de l'estudi ha estat ric, divers i ben fonamentat. Aquesta és una qüestió especialment rellevant atesa la procedència dels agents consultats i confirma, en gran mesura, que "l'atreviment" metodològic que suposava fer una recerca sobre educació amb agents "no explícitament educatius" ha tingut sentit. Creiem també que ha valgut molt la pena perquè hem pogut nodrir el discurs pedagògic de punts de vista nous i de perspectives plurals tot contribuint, com dèiem a l'inici d'aquestes conclusions, a complementar la mirada sobre el fet educatiu per tal d'assegurar-ne una comprensió més holística.

A vegades, des de sectors educatius hom se sent molest perquè “tothom s’atreveix a parlar d’educació i a dir com fer les coses”. No obstant, i sense treure el grau de raó que hi ha en aquesta afirmació, també és cert que hem de ser capaços d’escoltar tot creant els canals adequats. Si l’educació ens interpel·la a tots i realment és un afer que afecta tothom potser també hem d’entendre que tothom hi vulgui dir la seva. Una altra cosa és que, en dir què es pensa, es mostrin actituds poc respectuoses amb la tasca que es desenvolupa des dels sectors més explícitament educatius, s’adoptin postures intrusistes o d’això se’n derivi una delegació de responsabilitats, però aquesta és una altra qüestió i hi insistirem més endavant. Així doncs, i com a conseqüència del que exposem, aquesta també ha estat una funció de la recerca: crear un espai seriós, rigorós i endreçat que ha permès opinar i que permet escoltar una sèrie de veus sensibles a l’educació que tenen aportacions valuoses a fer.

D’altra banda, i encara fent alguna reflexió més entorn del discurs i la retòrica emprada, ha estat significatiu constatar que aquest ha estat poc carregat de tecnicismes i tòpics, fet que l’ha dotat d’espontaneïtat i realisme. Pensem que aquest ha estat un altre valor del propi discurs atès que a vegades, en determinats fòrums pedagògics, els discursos esdevenen massa tècnics, massa políticament i pedagògicament correctes, i excessivament teòrics, fet que pot conduir, en alguns casos, a un tipus de discurs més buit i més carregat de “tics ideològics”. Així, doncs, la poca vinculació al món tradicionalment educatiu pensem que ha facilitat aquest tipus de retòrica més diàfana i clara.

Tanmateix, i com a contrapartida, podríem considerar que el discurs dels agents ha fet una bona radiografia de l’estat de l’educació i l’escola però a l’hora de fer propostes ha costat una mica més de concretar, com ja hem comentat amb anterioritat. En aquest sentit, s’han apuntat bones línies de treball però no sempre s’ha sabut concretar com fer-les efectives. Així mateix, i com un altre element lleugerament limitador, a vegades la pertinença a un determinat sector ha suposat un cert biaix a l’hora d’estendre una mirada més general sobre el món de l’educació. Aquest biaix, d’altra banda, ja contemplàvem que hi seria i més que de biaix potser seria correcte parlar de punts de vista des d’una determinada

especificitat professional. Ara bé, i per finalitzar amb aquesta reflexió, també és cert que en el conjunt de la recerca no podem dir que haguem trobat a faltar consideracions en alguna línia determinada, sinó que s'ha anat abordant tota la diversitat de temàtiques que acostumen a anar vinculades al fet educatiu. Això ens permet considerar que la presència dels diferents sectors finalment ha garantit la pluralitat d'aportacions i reflexions.

Pel que fa a les diferències observades entre sectors, en termes generals no han estat molt significatives. Constatem que hi ha hagut un discurs bastant homogeni en el conjunt dels agents i les opinions minoritàries o divergents, quan n'hi havia, més que a tot el sector, eren atribuïbles a algun agent.

En aquesta línia, es constata que cada sector té una identitat clara que el porta a fer contribucions amb l'accent posat en la seva especificitat. Com a exemples més significatius, des del sector de l'esport s'insisteix molt en el valor d'aquest en el conjunt de l'acció educativa; des del sector de l'arquitectura i urbanisme es posa l'accent en la necessitat d'adequar els projectes arquitectònics dels centres amb els seus projectes educatius; i des del sector dels mitjans de comunicació de masses es considera que aquests poden fer contribucions molt rellevants a la millora de l'educació. Així mateix, i des dels sectors econòmic i sindical, es fa èmfasi de manera reiterada en la formació professional i en la formació i orientació laboral, tot recordant la necessitat que aquestes siguin de qualitat i mantinguin un bon lligam amb la realitat laboral.

Pel que fa a la resta d'aspectes, si bé hi ha pogut haver algunes diferències entre agents, tal i com ha quedat de manifest en les conclusions, aquestes no han confegit una unitat per sectors.

Com a conseqüència, i refermant el que hem exposat, l'estudi ens ha permès veure com els diferents agents han anat abordant el conjunt de temes centrals de l'educació des d'un discurs força homogeni. És així que, en termes generals, constatem com tots els sectors han identificat clarament quins són els grans temes de l'educació tot aportant reflexions, consideracions i suggeriments respecte a

les diferents qüestions que se'ls demanaven sense biaixos o buits remarcables. A més, podem constatar que moltes d'aquetes temàtiques estan en els fòrums pedagògics en l'actualitat. Des de la nostra perspectiva, potser l'únic aspecte al qual hem trobat a faltar que es fes una referència més manifesta ha estat el dels alumnes amb necessitats educatives especials.

Així mateix, és important fer esment que tots els sectors han mantingut una bona predisposició a l'hora d'aportar o mostrar disponibilitat per cooperar malgrat que haguem pogut observar algunes diferències en els discursos. Per exemple, hem constatat com els sectors econòmic, empresarial, sindical i dels mitjans de comunicació tenen un discurs més elaborat, de fa més temps i amb una visió força àmplia de la realitat del sistema educatiu. En canvi, altres sectors tenen un discurs educatiu potser més centrat en la perspectiva de les seves temàtiques de referència i no tant en relació amb el sistema educatiu de manera global. Ara bé, en cap cas aquesta circumstància o el fet que d'entrada pugui semblar que hi ha sectors que estarien més allunyats del sistema educatiu ha interferit en la riquesa de les respostes ni en la predisposició. Al contrari, en tots els casos hem detectat rellevants nivells de sensibilitat i implicació envers el fet educatiu.

CONSIDERACIONS ENTORN A LA XARXA DE CORESPONSABILITATS EDUCATIVES

En segon lloc, i pel que fa a la segona reflexió que volem abordar en aquest apartat, fem referència a l'esmentada **xarxa de coresponsabilitats educatives**. Aquesta reflexió es deriva d'una constant que hem detectat al llarg de l'estudi i a través de l'anàlisi de respostes donades en cadascun dels instruments, la qual, a més, té una relació directa amb el segon objectiu de la recerca.²⁴ És així que podem considerar que en el conjunt de les respostes i reflexions recollides d'una o altra manera es fa present la necessitat de fer de l'educació un afer compartit

.....
24. "Contribuir a la presa de consciència de la importància de la coresponsabilitat en educació."

per diferents agents, fet que ens porta a parlar de la idea de xarxa de coresponsabilitats educatives.

D'una banda, en diversos moments es manifesta la necessitat que l'escola s'obri a l'entorn. Aquesta reflexió ens fa adonar que es veu l'escola com una institució tancada i, en certa manera, desconnectada d'allò que passa al seu voltant. Aquesta necessitat d'obrir-se tant es manifesta en referència a la necessitat que conegui aquest entorn i hi connecti, en les seves diverses formes, com en referència a la necessitat que hi doni una resposta adient. I en aquest segon vessant hi entrarien reflexions vinculades a la realitat social del moment que demana de donar resposta a la immigració, a la incorporació de les noves tecnologies, a la diversitat de costums, valors, maneres de fer i ser, etc.

Sens dubte, una reflexió que només exigeixi a l'escola que s'obri i connecti amb la realitat tot reajustant la seva funció seria un discurs fet des d'una postura "còmoda", ja que se li demana un plus afegit a la seva funció tradicional atesa la complexitat del moment actual. Tanmateix, hem detectat que això no ha estat així, ja que en diversos moments de l'estudi hem pogut recollir aportacions dels agents en la línia de contribuir, amb l'escola en concret i amb l'educació en general, en una clara postura d'estar convençuts que l'educació és cosa de tots.

Al llarg de la recerca hem detectat una actitud de cooperació amb el fet educatiu i una sensibilitat envers el fet de considerar que el repte educatiu és prou important i ens implica prou a tots com per delegar-lo en uns pocs agents. Cal dir, també, que el fet d'obtenir resultats en els primers instruments que anaven en aquesta línia de reflexió ens ha estimulat a anar més a fons en aquesta qüestió que, com ja hem recordat, es vincula a un dels objectius de la recerca. Així, més enllà de detectar sensibilitats entorn a la coresponsabilitat, la recerca ha fet un exercici d'explorar-les i, fins i tot, potenciar-les.

És per això que podem afirmar amb certa solidesa que hi ha una predisposició a contribuir en la missió educativa per part de diversos agents, els quals, al seu torn, reconeixen aquest fet com a necessitat inherent a la pròpia missió educa-

tiva. En aquesta línia, emperò, caldria fer algunes consideracions que detallem a continuació.

D'una banda, i com alguns dels agents han assenyalat, és molt important que en parlar de coresponsabilitat entenguem també que aquesta és asimètrica i que a cada agent educador li correspon un nivell de responsabilitats diferents (essent els majors responsables la família i l'escola) i una especificitat educadora diferent (és diferent la funció que poden fer els mitjans de comunicació de la que pot fer el món sanitari, essent ambdues fonamentals, per posar un exemple). I d'altra banda, també és clar que caldria ser concrets en la manera de fer efectiva aquesta contribució a l'educació, aquesta funció educadora que diem que té cada agent.

I aquesta darrera consideració ens porta a una altra reflexió que volíem aportar aquí i que delimitaríem a partir del binomi conèixer-reconèixer. Hem vist que tots els agents consultats són *coneixedors* que tenen unes possibilitats educatives i que si cal poden col·laborar amb l'escola. Així mateix, en força casos *reconeixen* que la seva funció pot ser important en el desenvolupament d'infants, joves i adults, si bé en alguns casos potser no són conscients de fins a quin punt aquestes aportacions poden ésser cabdals. Ara bé, per tal que aquest reconeixement de la importància de la seva funció educativa tingui implicacions pràctiques cal que sàpiguen com fer efectiva aquesta contribució, aquesta col·laboració. Cal que puguin imaginar accions concretes i que existeixin els ponts de diàleg i els marcs de cooperació que facilitin aquesta contribució. I aquí sí que des de la recerca hem detectat algunes mancances, tant en el sentit que alguns agents no acaben de saber com concretar les seves aportacions, com en el sentit que altres manifesten que ningú no els ha demanat aquesta col·laboració.

Com a conseqüència, per fer que el conèixer i el reconèixer tinguin implicacions pràctiques en el panorama educatiu, cal facilitar la comunicació entre els agents, fet que ens porta a parlar de la idea de xarxa. En alguns moments de la recerca ha aparegut la idea de xarxa de manera que en la línia del que comentàvem anteriorment hem optat per explorar-la i de nou hem constatat una postura receptiva per part dels agents, per bé que en algun moment se'ls fes difícil de concretar

accions de cara a com fer efectiva una xarxa socioeducativa. Tanmateix, entenem que aquesta qüestió té un component que supera l'abast d'aquesta recerca i la dels agents per fer propostes.

Ara bé, el que hem detectat en el transcurs de l'estudi ha estat suficient per posar de manifest la necessitat d'una xarxa que permeti vehicular les relacions i contribucions dels agents en la missió educativa, motiu pel qual parlem en termes de *xarxa de coresponsabilitats educatives*. I aquí es fa necessari apuntar que per tal que aquesta xarxa sigui real i viable calen elements facilitadors, precipitadors i organitzadors que donin indicacions, que posin en contacte els agents i que marquin la seva estructura. Sens dubte una xarxa necessita unes condicions, i en aquest sentit creiem que una bona impulsora podria ser l'Administració mateixa, en la mesura que té una visió de conjunt i una responsabilitat envers el panorama educatiu, de la mateixa manera que té la possibilitat de posar-se en contacte amb departaments o àrees properes que representen els diferents agents que hem consultat. És així com una intervenció feta ja en xarxa des de la pròpia Administració (i superant els clàssics compartiments estancs de la seva estructura: benestar social, educació, ocupació, etc.) podria impulsar la creació de l'esmentada xarxa. Així mateix, també és cert que la xarxa necessita d'un bon lideratge i, més enllà que ens sembla que aquest hauria de ser assumit per algun professional de l'àmbit de la pedagogia, tot assegurant una intervenció global de caire educatiu, quedaria per determinar a quin agent correspondria la funció i tasca.

Finalment, voldríem fer un darrer apunt vinculat a la qüestió dels projectes educatius de voluntat integral i comunitària. L'estudi ens ha fet adonar que aquests projectes que existeixen ja en l'actualitat i que estan plantejats sobre les bases del treball cooperatiu i en xarxa que estem defensant aquí, són majoritàriament desconeguts pels agents consultats. Doncs bé, una descoberta d'aquest tipus ens porta a preguntar-nos si a vegades no se'n fa una promoció restringida a cercles polítics i alguns de pedagògics, i s'oblida d'adreçar-los a aquells qui n'han de ser els actors majoritaris, fet que ens porta a confirmar el que dèiem en el paràgraf anterior. Cal que sobretot aquells qui tenen els recursos i la visió global creïn

les condicions per fer possible el treball en xarxa, per posar en relació agents i projectes, i per evitar que aquestes relacions acabin essent de suplementarietat més que no pas de complementarietat.

4 Valoració final

Podem constatar, doncs, com aquesta ha estat una recerca prolífica en resultats i en conclusions. Tant les conclusions de les aportacions dels sectors com les constatacions exposades en aquest darrer apartat aporten reflexions prou importants per tenir-les en compte en el context global del panorama educatiu, reflexions que valdria la pena que fossin considerades pel conjunt d'agents que formen part d'aquest context.

Així mateix, i a banda de la diversitat d'aportacions, també ens sembla molt destacable la visió de l'escola i l'educació que s'ha anat dibuixant. Més enllà del valor ja esmentat que agents no educatius hagin fet reflexions i aportacions educatives elaborades i de qualitat, esdevé rellevant que aquestes no se centressin en un model excessivament reduccionista o concret de l'escola i l'educació. Sens dubte, podem afirmar que l'estudi en el seu conjunt ha anat confegint una idea d'escola i d'educació holística i de base sistèmica.

En aquest sentit, la recerca ens ha permès observar una certa evolució. Hem passat de demanar a l'escola que assumeixi el treball de continguts i temàtiques molt diverses a posar tot d'agents dins les escoles (policies, infermers, educadors socials,...) per tal que col·laborin i ajudin. D'aquesta manera seguim saturant i carregant l'escola i potser el que cal és que aquesta coresponsabilitat es desen-

volupi fora dels marcs estrictament formals i clàssics tot articulant les propostes dels diferents agents i sectors.

Aquesta és una evolució que s'ha pogut observar al llarg de la recerca atès que en l'anàlisi documental es fa aquesta demanda d'assumpció a l'escola i, en canvi, a mesura que ens acostem als agents de manera més directa i personal (en la fase Delphi), aquests comencen a adoptar postures i actituds de més implicació, d'acord amb la idea de coresponsabilitat que hem exposat. D'alguna manera podem considerar que a nivell personal fan un pas que els porta a considerar que no són només agents socials sinó també educatius, és a dir, esdevenen agents socioeducatius.²⁵ I, concretament, és molt rellevant constatar que en ser preguntats, ja al final de la recerca, per la factibilitat d'aquest escenari de responsabilitats compartides per donar resposta als reptes educatius del moment, la majoria el veu factible, si bé essent conscients de les dificultats i complexitats que comportaria.

Sembla que la mateixa evolució constatada al llarg de la recerca ens indica que la simple actitud de preguntar, escoltar i dialogar ja facilita l'acostament. Tendir, doncs, ponts de diàleg entre els diferents sectors no educatius amb el sistema educatiu, basats en la confiança i el reconeixement mutu, pot ser un primer pas potenciador de previsible sinèrgies i col·laboracions d'alt potencial de desenvolupament, i que ara la nostra societat està desaprofitant clarament. Aquest sí que fóra, a la llum dels resultats de l'estudi, un primer pas cap a la creació de veritables xarxes de coresponsabilitat educativa social.

Finalment, constatar aquesta evolució cap a una major conscienciació i sensibilització envers el sentit de la coresponsabilització i les actituds de predisposició i disponibilitat per part dels diversos agents, ens porta a una darrera conclusió. El moment actual és especialment idoni per promocionar determinats canvis en el model educatiu de la nostra societat sobre la base de les noves sensibilitats detectades i clarament disposades a comprometre's, sempre que se'ls doni

.....
25. Des de la nostra perspectiva, és agent socioeducatiu tot aquell qui té implicacions o responsabilitats educatives per bé que la seva especificitat professional no sigui clarament educativa.

l'oportunitat. Sens dubte, i des de la nostra perspectiva, aquest és un aspecte que no pot ser menystingut per aquells qui tenen les majors possibilitats i responsabilitats d'impulsar i liderar canvis en un moment, com l'actual, de grans reptes educatius.

Des del nostre punt de vista, avui en dia i després de desenvolupar el projecte SINAPSI, aclarir la missió i sentit de l'escola des d'una nova perspectiva sistèmica social i en xarxa de compromisos socioeducatius, redefinint també el mateix concepte del "repte educatiu" en termes de compromís social general, resulta indispensable, necessari i molt més esperançador per una societat que persegueix millorar i desenvolupar plenament la qualitat i l'excel·lència de l'educació de les noves generacions.

SINAPSI, com a projecte de recerca que pretenia esbrinar si una de les claus dels reptes de l'educació d'avui té a veure –o no– amb la capacitat d'establir les connexions oportunes o restablir les malmeses, entre els diferents sectors no educatius i el propi sistema educatiu (talment com treballen metafòricament les xarxes neuronal-sinàptiques del nostre sistema nerviós), conclou avui amb un sí rotund i vocacionat des de la perspectiva de les veus dels propis sectors no educatius, en forma de disponibilitat i voluntat de treball en xarxa de coresponsabilitats.

Caldrà saber si des de l'àmbit educatiu serem capaços d'escoltar i imaginar escenaris socioeducatius nous per tal de saber incorporar i comprometre de manera efectiva aquesta disponibilitat relacionada. Si fos el cas, estem segurs, com a grup de recerca en pedagogia social (PSITIC),²⁶ que estaríem davant d'una gran oportunitat d'innovació socioeducativa col·lectiva, generadora d'identitat i amb una clara, manifesta i expressa vocació d'incidència.

26. Grup de recerca en Pedagogia Social i TIC, de la Facultat de Psicologia, Ciències de l'Educació i l'Esport Blanquerna (Universitat Ramon Llull).

INFORMES BREUS

- 1 Les desigualtats educatives a Catalunya: PISA 2003**
Ferran Ferrer (dir.), Gerard Ferrer i José Luis Castel
- 2 El paper crucial del professorat. Atraure, preparar i mantenir professors de qualitat**
OCDE. Polítiques d'Educació i de Formació
- 3 El procés de normalització d'estrangers 2005. Balanç i perspectives**
Maria Helena Bedoya Muriel i Eduard Solé Alamarja
- 4 Itineraris de formació i inserció laboral dels joves a Catalunya**
Rafael Merino i Maribel García
- 5 Els imams de Catalunya: rols, expectatives i propostes de formació**
Jordi Moreras
- 6 Sisena hora: una oportunitat o una dificultat per avançar?**
Joaquín Garín, Isabel Sánchez i Jesús Viñas
- 7 Joves i política**
Núria Valls i Andrea Borison
- 8 Els sistemes educatius als països d'origen de l'alumnat immigrant. Una aproximació**
Miquel Àngel Alegre, Ricard Benito i Sheila González
- 9 Els plans educatius d'entorn: debats, balanç i reptes**
Miquel Àngel Alegre i Jordi Collet
- 10 Formació i professionalització del professorat de secundària a Catalunya**
Gemma Tribó
- 11 La desafecció política a Catalunya. Una mirada qualitativa**
Ismael Blanco i Pau Mas
- 12 Històries d'immigració: la comprensió dels patrons de rendiment escolar dels joves immigrants nous**
Carola Suárez-Orozco i Marcelo Suárez-Orozco
- 13 L'educació catalana a la premsa**
Jaume Carbonell i Sebarroja i Antoni Tort i Bardolet
- 14 Simbologies en l'espai públic. Els debats sobre l'ús del *hijab* a Europa**
Jordi Moreras
- 15 Actituds, comportament polític i xarxes organitzatives dels immigrants a la ciutat de Barcelona**
Laura Morales i Eva Anduiza (directores), Laia Jorba, Josep San Martín i Amparo González
- 16 Les responsabilitats legals en les activitats educatives realitzades més enllà del temps lectiu**
Neus Soriano, Ramon Plandiura i Eva Izquierdo
- 17 El salari de reserva de les dones desocupades a Catalunya**
Dídac Queralt Jiménez
- 18 Models educatius familiars a Catalunya**
Javier Elzo Imaz (coordinador), María Teresa Laespada Martínez i Ana Martínez Pampliega
- 19 L'escola del segle XXI. Una mirada des de la societat civil**
Mireia Civís i Zaragoza, Jordi Riera i Romaní, Annabel Fontanet i Caparrós i Elena S. Ojando i Pons

Recull de les principals valoracions, demandes i imaginaris dels agents i sectors socials i econòmics no vinculats directament a l'educació, entorn a la missió i el paper de l'escola del segle XXI.